อะไรคือ "ภาษาวิบัติ"

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

คำว่า "ภาษาวิบัติ" เป็นคำที่เราได้ยินกันเป็นระยะๆ และจะได้ยินบ่อยมากเป็นพิเศษเมื่อมีการประกาศรางวัลซีไรท์ในปีใดก็ตามที่ผู้ได้รับรางวัลเป็นบุคคลที่คนไทยบางคนคิดว่าไม่สมควรได้เพราะใช้ภาษาที่ก่อให้เกิดความวิบัติแก่ภาษาไทย แต่บางคนกลับเห็นว่าสิ่งที่ถูกเรียกว่า "ภาษาวิบัติ"นั้นเป็นภาษาที่มีความโดดเด่น และมีความสร้างสรรค์มากกว่าภาษาปรกติ

เป็นที่สังเกตได้ว่า ภาษาวิบัติมักเกิดจากการที่คนกลุ่มหนึ่งไม่พอใจกับภาษาของคนอีกกลุ่ม ก็จะระบุว่าภาษาของกลุ่มที่ตนไม่พอใจนั้น เป็นภาษาวิบัติ เช่น

กลุ่มคนที่ไม่ได้รางวัลซีไรท์หรือไม่เห็นด้วยกับผลการตัดสินของคณะกรรมการก็จะโจมตีว่าภาษาของผู้ได้รับรางวัลเป็นภาษาวิบัติ

กลุ่มผู้ใหญ่ตำหนิภาษาของกลุ่มวัยรุ่นหรือคนรุ่นใหม่ว่าเป็นภาษาวิบัติ

กลุ่มผู้หญิงเห็นว่าภาษาของผู้ชายบางคนเป็นภาษาวิบัติ

กลุ่มคนชั้นสูง หรือ คนชั้นกลาง เห็นว่าภาษาของคนที่มีฐานะทางสังคมต่ำเป็นภาษาวิบัติ

กลุ่มผู้มีการศึกษาสูงตำหนิว่าภาษาของคนมีการศึกษาต่ำว่าเป็นภาษาวิบัติ

กลุ่มคนที่คิดว่าตนเป็นไทยแท้ อาจเห็นว่าภาษาของกลุ่มคนที่ไม่ใช่ไทยแท้ เช่นคนไทยที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์อื่น หรือคนที่เคยไปต่างประเทศนานๆ เป็นภาษาวิบัติ

กลุ่มครูภาษาไทยตำหนิคนไทยอื่นๆที่ไม่ใช่ครูภาษาไทยว่าใช้ภาษาวิบัติ

กลุ่มคนที่พยายามอนุรักษ์ภาษาไทยโดยขัดขวางการเปลี่ยนแปลงทุกรูปแบบมักเห็นว่าภาษาของกลุ่มคนที่มีความสร้างสรรค์สูงและมักใช้ภาษาแนวใหม่เป็นภาษาวิบัติ ฯลฯ

หากพิจารณาตัวอย่างที่ยกข้างต้น เราสามารถสรุปได้ว่า คนที่ถูกตำหนิว่า ใช้ภาษาวิบัติมักจะเป็นคนที่ต่ำหรือด้อยกว่า (หรือถูกมองว่าด้อยกว่า) ในสังคมเสมอ ไม่มีสักครั้งที่เราจะได้ยินเหตุการณ์ตรงกันข้าม เช่น ผู้ไม่มีการศึกษาตำหนิว่าภาษาของผู้มีการศึกษาเป็นภาษาวิบัติ หรือเด็กตำนิว่าภาษาผู้ใหญ่เป็นภาษาวิบัติหรือผู้ถูกวิจารณ์ตำหนิว่าภาษาของผู้วิจารณ์เป็นภาษาวิบัติ หรือคนที่ไม่ใช่ครูภาษาไทยตำหนิภาษาของครูภาษาไทยว่าวิบัติ ฯลฯ

ดังนั้นเราเห็นได้ชัดว่าการตัดสินว่าภาษาแบบใดเป็นภาษาวิบัติมิได้ขึ้นอยู่กับเหตุผลทางภาษาเอง แต่เป็นเหตุผลทางสังคม ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าใครมีอำนาจมากกว่าใคร ผู้มีอำนาจมากกว่าจะเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนต้องการ แม้แต่ภาษาก็กำหนดว่าภาษาที่ตนใช้หรือคุ้นเคย หรือที่ตนชอบเป็นภาษาที่ดี ที่เจริญ แต่ที่ตนไม่คุ้นเคย ไม่ได้ใช้หรือที่ตนไม่ชอบ ว่าเป็นภาษาวิบัติ

แล้ว "ภาษาวิบัติ" มีจริงหรือไม่ คำตอบคือภาษาวิบัติไม่ใช่ปรากฏการณ์ แต่เป็นการให้คุณค่าหรือคำพิพากษาแก่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยคนในสังคม ปรากฏการณ์จริงๆที่เกิดขึ้นคือการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่ดำเนินอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเราสังเกตเห็นได้จากรูปแบบที่หลากหลายในการใช้ภาษา

เมื่อมีความหลากหลายหรือความแตกต่างในการใช้ ความขัดแย้งก็เกิดขึ้น ในทำนองที่ว่ารูปแบบใดถูกรูปแบบใดผิด หรือรูปแบบใดบริสุทธิ์ รูปแบบใดวิบัติ ซึ่งนำไปสู่การตำหนิ หรือการไม่ยอมรับรูปแบบที่สังคมคิดว่าเป็นภาษาวิบัติ เพราะความประสงค์ที่จะคงความบริสุทธิ์ของภาษาไว้

อันที่จริง ความหลากหลายหรือการแปรในภาษาเป็นเรื่องธรรมดา เกิดกับทุกภาษา ภาษาไทยมีตัวอย่างของการใช้ภาษาที่แปรตามความแตกต่างทางสังคมของผู้พูด เช่นการใช้คำสรรพนามที่ต่างกันในกลุ่มผู้หญิงและผู้ชาย การใช้คำที่ต่างกันตามอายุ การออกเสียงคำควบกล้ำที่ต่างกันระหว่างคนที่มีการศึกษากับคนที่ไม่มีการศึกษา การออกเสียงสระหรือพยัญชนะที่ต่างกันตามถิ่นที่อยู่อาศัยและชาติพันธุ์ของผู้พูด เป็นต้น

นอกจากนั้น การใช้ภาษายังแปรตามสถานการณ์อีกด้วย เพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเราต้องเลือกใช้รูปแบบของภาษาให้เหมาะสมกับกาลเทศะและผู้ที่เราพูดด้วย ภาษาแต่ละภาษาจึงมีหลายทำเนียบภาษา หรือวัจนลีลาให้เลือก ลักษณะบางอย่างอาจไม่เป็นที่พึงปรารถนาในทำเนียบภาษาหนึ่ง เช่นการใช้คำสแลงเป็นลักษณะที่ไม่พึงใช้ในภาษาราชการ แต่กลับเป็นลักษณะที่สำคัญในอีกทำเนียบภาษาหนึ่ง เช่น ในภาษาพาดหัวข่าว การใช้คำนามที่มี การ- / ความ- (เช่น การทดลอง การพิจารณา ฯลฯ) อาจไม่เป็นที่ปรารถนาในการพูดสนทนาทั่วไป แต่กลับเป็นลักษณะเด่นของทำเนียบภาษาวิชาการ การใช้ภาษารูปแบบแปลกใหม่ หรือถ้อยคำที่เรียงร้อยแบบแหวกแนว อาจเป็นสิ่งไม่สมควรในการเขียนทั่วไป แต่กลับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับงานเขียนประเภทสร้างสรรค์ เช่น นวนิยาย หรือกวีนิพนธ์เป็นต้น

บุคคลใดไม่ตระหนักในความหลากหลายหรือการแปรของภาษาไทย อาจคิดว่าภาษาไทยมีรูปแบบที่ถูกต้องเหมาะสมเพียงหนึ่งเดียว และตัดสินความถูกต้องด้วยเกณฑ์รูปแบบเดียว ซึ่งคงไม่ยุติธรรมนักสำหรับผู้ใช้ภาษาในทำเนียบภาษาต่างๆกัน หรือผู้พูดที่มาจากภูมิหลังที่ต่างกัน ปัญหานี้จึงเป็นสิ่งที่สังคมไทยพึงสังวรอย่างมาก เพราะจะทำให้ความขัดแย้งเรื่องภาษาไทยลดน้อยลง และทำให้ความห่วงใยภาษาไทยนำมาซึ่งกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์และมีประโยชน์มากกว่าการโต้แย้งว่าภาษาไทยแบบใดถูกแบบใดผิด

เรื่องภาษาวิบัติ เป็นเรื่องที่ไม่ได้ปรากฏเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้น ในสังคมอื่นๆเรื่องนี้ก็เป็นประเด็นปัญหาเช่นกัน หนังสือเรื่อง Language Change: Progress or Decay? โดย Jean Aitchison กล่าวถึงสังคมประเทศอังกฤษที่มีมุมมองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภาษาแตกแยกเป็นสองมุมมองคือ บางคนมองว่าเป็นความก้าวหน้า แต่บางคนมองว่าเป็นความเสื่อม แต่ยังมีอีกมุมมองที่ Jean Aitchison เสนอคือมองแบบเป็นกลางว่าเป็นกระบวนการที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และควรที่เราจะทำความเข้าใจถึงปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาของการเปลี่ยนแปลง ผู้เขียนเห็นด้วยกับ Jean Aitchison และคิดว่าการมองว่าการเปลี่ยนแปลงของภาษาเป็นกระบวนการธรรมชาติอย่างหนึ่งในสังคม จะทำให้เราเข้าใจและรู้เท่าทันลักษณะที่เป็นพลวัตของภาษาอย่างแท้จริง